

Ruske čete zasedle rumunsko oljno polje

Nemci beže iz severne Francije pred ameriški oklopnimi kolonami. Zavezniki se zedinili. Roosevelt priporoča sprejetje načrtov.

Washington, D. C., 30. avg.—Predsednik Roosevelt je priporočal reprezentantom treh vele-sil—Amerike, Velike Britanije in sovjetske Rusije—sprejetje načrtov za preprečitev agresije v povojni dobi, ko je bilo naznanjeno, da so se reprezentan-tje zedinili v načelu glede usta-novitve mednarodne organizaci-je za vzdrževanje in zaščito mi-ru po zaključitvi sedanje vojne.

LONDON, 30. avg.—Premier Stalin je naznanil, da so ruske čete okupirale Plešio. Vse oljno polje je v rokah rdeče armade.

MOSKVA, 30. avg.—Sovjetska mehanizirana pehota, oklopne kolone in kozaki dominirajo po-lovico vzhodne Rumunije, se glasi uradni komunik. "Odpor nemške sile se krha pod straho-vitimi udarci ruskih kolon, ki se vale proti Bukarešti in bolgarski meji."

Zavezniki stan v Franciji, 30. avg.—Nemci beže iz severne Francije pred ameriški oklopnimi kolonami, ki so udrele v Soissons, 55 milj proč od belgijske meje, v Champagne in Cha-lons, pozorišča ljutih bitk v prvi svetovni vojni.

Oddelki tretje ameriške ar-made so prodrli 25 milj daleč, zasedli Chateau Thierry in Bel-leau Wood. Zdaj se vale proti severozapadu v smeri Ardenne-sa. V severni Franciji je zbrana petnajsta nemška armada.

Druge zavezniške sile prodi-rajo proti Belgiji. Belgijski ro-doljubi so dobili poziv, naj za-grabijo za orožje in se bore proti Nemcem. Ameriška armada, ka-tere poveljnik je general George S. Patton, je naletela na nezna-ten odpor s strani sovražnika v prodiranju proti severni Franciji.

Na severovzhodni strani Pari-za so ameriške čete dosepele v bližini Rheimsa. Te so prodrle 24 milj daleč v enem dnevu.

Mostišča, katera so ustanovile ameriške in britske čete pod Pa-rižom in na vzhodni strani Luvie-rsa ter Vernona, so bila konso-lidirana. Te čete zdaj kontrolirajo 30 milj dolg pas ozemlja na severni strani reke Seine.

Enote ameriške pehotne divi-zije so včeraj korakale po pariških ulicah in mimo Slavoloka zmag. Te enote tvorijo sinovi očetov, ki so tudi korakali po pariških cestah 1. 1918. To je bi-la prva velika proslava osvobo-ditve Pariza, ki je bil štiri leta po-d nemško okupacijo.

General Omar N. Bradley in Pierre Koenig sta položila venec na grobnico neznanega fran-coskega vojaka iz prve svetov-ne vojne. Ogronne množice prebivalcev francoske prestol-nice so stale ob cestah, po kate-rih so korakale ameriške čete in jih pozdravljale.

Rim, 30. avg.—Bitka za južno Francijo bo kmalu zaključena z uničenjem ostankov devetnajste nemške armade. Ti beže pred zavezniško silo preko ozemlja ob reki Rhone in puščajo orožje za seboj.

Večji del nemške armade, ka-teri je Hitler poveril obrambo južne Francije, je bil uničen v bitkah z zavezniki. Le nekaj so-vražnikov se je izmuzlo iz pa-sti. Vse čete v dolini ob reki Rhone so natrpane z razbitimi nemškimi motornimi vozili.

Zadnji odpor nemške sile v Marcellu je bil včeraj zdrob-ljen, ko se je čez 7000 vojakov podalo. Zavezniško poveljstvo poroča, da so ameriške čete oku-pirale Cagnes v prodiranju proti italijanski meji.

London, 30. avg.—Ruske sile so v držnih operacijah na morju in kopnem okupirale Konstanco, največje rumunsko pristanišče.

Predstavniki velesil se zedinili

Roosevelt priporoča sprejetje načrtov

Washington, D. C., 30. avg.—Predsednik Roosevelt je pripo-ročal reprezentantom treh vele-sil—Amerike, Velike Britanije in sovjetske Rusije—sprejetje načrtov za preprečitev agresije v povojni dobi, ko je bilo naznanjeno, da so se reprezentan-tje zedinili v načelu glede usta-novitve mednarodne organizaci-je za vzdrževanje in zaščito mi-ru po zaključitvi sedanje vojne.

"Vsi narodi morajo delati kot enota v naporih za preprečitev tretje svetovne vojne," je rekel Roosevelt na sestanku s časniki-karji.

Predstavniki "velike trojice" so izjavili, da je bil sporazum dosežen o ustrujstvu mednarodne organizacije. Izrekli so se za ustanovitve skupščine, katero naj bi tvorili reprezentantje vseh miroljubnih narodov na podlagi načela suverene enakopravnosti.

Formira naj se svet, v katerem naj bi imele vse države, male in velike, besedo. V območje tega sveta naj bi spadala izrav-nava sporov, ki se pojavijo. Predstavniki velesil so v bistvu odobrili Rooseveltove načrte, razglase v juniju tega leta, kot podlago mednarodni organi-zaciji. Ta naj bi razpolagala tu-di s sredstvi za zaščito miru.

Napori za združitev poljskih grup

Mikolajczyk predla-gan za predsednika začasne vlade

Lublin, Poljska, 30. avg.—Bo-leslav Osuska-Morawski, pred-sednik poljskega odbora za na-rodno osvoboditev, je predlagal, naj Stanislaw Mikolajczyk, pred-sednik ubežne vlade v Londonu, postane predsednik začasne poljs-ke vlade, ki naj bi pospešila spojitev vseh poljskih grup.

Osuska-Morawski je razkril, da je bil Mikolajczyk predlagan za predsednika začasne vlade, ko se je nahajal v Moskvi. Trije člani ubežne vlade naj bi tu-di dobili pozicije v začasni vladi. Mikolajczyk je dejal, da se bo odločil po posvetovanju s člani svoje vlade v Londonu.

General Mihajl Rola Zymier-ski, vrhovni poveljnik poljske si-le v Rusiji, je naznanil, da so njegove in ruske čete okupirale mostišča na zapadni strani reke Visle, 30 milj južno od Varšave. On je obsodil revolto poljskih podtalnih grup v Varšavi, katero je podžgala ubežna vlada v Lon-donu, da poveča svoj prestiž. V razgovoru z reporterji ameriških in britskih listov je dejal, da so Nemci uničili več varšavskih predelov in poslopj, v katerih so se poljski rebeli zabarikadi-rali.

"V osvobojenih poljskih krajih ni bilo spopadov med notranjo silo in poljskimi četami, ki se bore na strani ruskih armad," je dejal Zymierski. Veliko število častnikov poljske notranje sile se nam je pridružilo."

Nemške industrije in karteli bodo zdrobljeni

Washington, D. C., 30. avg.—Federalni justični tajnik Francis Biddle je izjavil, da bodo nemške industrije, monopoli in karteli zdrobljeni po zaključitvi vojne. Biddle je nastopil pred člani senatnega odbora za voja-ske zadeve, katerim je povedal, da so karteli delovali pred iz-bruhom vojne kot departmanti nemške vlade v gradnji oboro-žene sile.

DEBAKEL NEMŠKE OBOROŽENE SILE V PARIZU

Stavka francoskih želez-ničarjev sprožila revolto

NEMCI PROSILI ZA PREMIRJE

Pariz, 30. avg.—Zdaj prihaja-jo na dan podrobnosti o debaklu nemške oborožene sile v Parizu. Prišel se je v tednu 12. avgusta, ko so Parižani opazovali nem-ska motorna vozila, natrpna z vo-jaki in plenom, na cestah. Vo-zila so odhajala iz Pariza.

Nekaj članov nacistične admi-nistracije je zapustilo Pariz že v juliju, ko so bile zavezniške armade daleč proč od mesta. Potem so začele tovarne zapira-ti vrata zaradi pomanjkanja go-riva, in električne sile. Brezpo-selni delavci so se začeli zbirati ob ulicah in opazovali beg Nem-cev.

Poveljniki nemških vojaških posadk so pripovedovali podre-jenim častnikom, da gre do domov na počitnice, in da se bodo kmalu vrnili, toda stari vojaki, ki so ostali v Parizu, se niso mo-gli otepati pesimizma. Začeli so prodajati živila in celo motor-cikle, da se iznebe priljage.

Prvi učinkoviti udarec fran-coskih rodoljubov je bila želez-niška stavka. Nemci so ustrelili štiri železničarje, toda dobili so sunek na najbolj občutnem me-stu. Po izbruhu stavke so Nemci razorožili francoske policaje v dveh predmestjih, toda dva-najst ur pozneje so vsi policaji v Parizu zastavkali in izpustili iz ječ čez tisoč političnih jetni-kov. Splošna stavka je izbruh-nila 18. avgusta, naslednji dan pa so se pričele širiti govorice, da je neka nemških vojaških posadk ostalo v Parizu in da bo do zavezniške čete kmalu vkora-kale v mesto.

Dva tisoč članov francoske no-tranje sile je zasedlo glavni po-litijski stan in druga poslopja. Na teh so zavirale francoske zastave, množice pa so poplave-le ceste in prepevale Marseljezo.

General Dietrich von Choltiz je prošil za premirje 20. avgusta kot poveljnik nemških ječ. Pre-mirje je bilo sklenjeno, a je tra-jalo le nekaj ur. Poveljnik fran-coske sile je odredil akcijo in Pariz se je spremenil v gerilski center. Nemci so se podali 48 ur pozneje, nakar so predstavi-niki francoskega narodnega od-bora prevzeli vse pariške urade.

Stavka v tovarnah Hudson Motor Co. končana

Detroit, Mich., 30. avg.—Ro-bert Lomasney, član državnega delavskega odbora, je naznanil sklenitev sporazuma, ki je kon-čal stavko v tovarnah Hudson Motor Co. Stavka je nastala, ko je kompanija disciplinirala ne-kaj delavk. Kompanija izdeluje motorje za bojna letala. V stavki je bilo zavojevanih 15,000 de-lavcev, članov avtne unije CIO.

Japonski poslanik zapustil Moskvo

San Francisco, Cal., 30. avg.—Radio Tokio poroča, da je Goro Morišima, japonski poslanik v Moskvi, na poti domov, kjer bo konferiral s člani japonske vla-de. Dospel je iz Rusije v Man-džurijo na svoji poti v Tokio.

Vlada zasedla lastnino kompanije

Washington, D. C., 30. avg.—Vojni tajnik Stimson je na pod-lagi Rooseveltove odredbe zase-gel lastnino International Nickel Co. v Huntingtonu, W. Va., za-rada stavke, ki je zavrla produkti-vo zlata. V stavki je zavojeva-nih čez 2500 delavcev.

Domače vesti

Pogrešan v Franciji

Detroit, Mich.—Frank in Mary Padar sta bila obveščena iz voj-nega departmanta, da je njun sin Edward pogrešan v Franciji.

Odšel k vojakom

Waukegan, Ill.—Dne 23. avg. je odšel k vojakom Robert Lud-viger, član društva 14 SNPJ, star 18 let. Iz starega kraja je prišel pred šestimi leti. Začasno je na-stanjen v Fort Sheridanu.

Nov grob v Minnesoti

Duluth, Minn.—Tukaj je za sr-čno hibo naglo umrla Apolonija Vrbič, dekliski priimek Kuzar, iz Joliet. Semkaj je prišla z mo-žem na obisk ali radi senene mrzlice, kakor je prihajala že več let. Rojena je bila 1. 1884 v vasi Dolina pri Beli cerkvi na Dolenjskem, odkoder je prišla v Joliet 1. 1903. Poleg moža za-pušča pet hčera in sina pri voja-kih.

Milwauški grobovi

Milwaukee, Wis.—Po enoletni bolezni je na svojem domu 22. avg. umrl Gregor Cesar, rojen v Ziljaki dolini na Koroškem. V Ameriki je bil 43 let, prvih 20 let v Jolietu, Ill. Zapušča ženo, sina, tri brate in sedem vnukov. Bil je član KSKJ. Podlegel je raku na želodcu.—Iste dne je po trimesečni bolezni umrl Josip Windischman, star 56 let, ro-jen pri Novem mestu in v Ame-riki 31 let. Zapušča sestro Jen-ko Južino in brata v Michiganu. Bil je član Sloge in Lilije. Pod-legal je raku na želodcu.—Dne 18. avg. je zadeta od srčne kapi umrla Franciška Kermitz, vdo-va, stara 55 let, rojena v Šolta-nju na Stajerskem in v Ameriki 24 let. Zapušča sestro. Bila je članica Naprednih Slovenk in ženske zveze.—Dne 18. avg. je umrl v bolnišnici Peter Erchul, star 45 let. Vzrok smrti je ne-sreča pri delu v livarni, kjer ga je 8. avg. polilo raztopljeno že-lezo. Zapušča žena, sina, dva brata in sestro. Rojen je bil na Dolenjskem. V Milwaukeeju je živel zadnjih 11 let, prej pa na železnem okrožju v Minnesoti. Bil je član ABZ.—Dne 4. avgusta je umrla Tereza Koščak, stara 39 let, rojena na Dolenjskem. Podlegla je srčni hibi. Tukaj zapušča sestro Anno Markelc, v Clevelandu pa sestro Mary Ko-ščevar.—Vse pogrebe je oskrbel Ermenčev pogrebni zavod.

Clevelandake vesti

Cleveland.—V bolnišnici v Ge-nevi je po kratki bolezni umrla Apolonija Požun, stara 62 let, do-ma iz vasi Krašnja na Gorenj-skem. Zapušča moža v Trum-bullu, O., v Clevelandu pa dve hčeri, štiri vnuke in sina pri vo-jakih v Franciji.—Umrla je po trimesečni bolezni Danica Mil-denković, rodom Hrvatica in stara 15 let. Zapušča moža in dve hč-e-ri.—V Franciji je bil 27. jul. ra-njen Sgt. John Habian, ki se zdravi v bolnišnici v Angliji. On je sin družine Nicholas Habian in pri vojakih od 1941.—Dne 29. jul. je bil v Franciji ranjen od irapnela Pfc. Joseph Kuznik, ki se zdravi v bolnišnici v Angliji.—V Franciji je bil 13. julija ra-njen Pvt. William Novak, kakor tudi Cpl. Rudolph A. Peskar in Pvt. John Kolovich ml.

Bodočnost Evrope zavisi od Anglije, Francije

London, 30. avg.—Zunanji mi-nister Anthony Eden je dejal, da bodočnost Evrope zavisi v veliki meri od kooperacije med Angli-jo in Francijo. Eden je govoril na banketu, ki je bil prirejen v počast Reneju Masigliju, fran-coskemu komisarju za zunanje za-deve. "Pred vojno," je rekel Eden, "smo čutili potrebo spora-zuma med Anglijo in Francijo. Sporazum je danes še bolj potre-ben."

Zavezniki povečali pritisk na Bolgarijo

Hitler izsilil resignacijo ogrske vlade

NEMCI OKUPIRALI SLOVAKIJO

Kairo, Egipt, 30. avg.—Velika Britanija in Amerika sta opozo-rili Bolgarijo, da nevtiralnost na podlagi pogojev premirja ne za-dostuje. Kakor Rumunija, tako mora tudi Bolgarija zagneti svo-jo oboroženo silo v boj proti Nemcem.

Stojko Mušanov, bivši bolgar-ski premier, ki je dospel v Kai-ro kot odposlanec svoje vlade, da se pogaja z zavezniki, je bil informiran, da mora Bolgarija razorožiti nemške čete in poteg-niti svojo okupacijsko silo iz ju-goslovanskih in grških pokrajin, katere je ta sila zasedla s po-močjo Nemcev.

Ruski zunanji urad je zanikal poročila, da je odobril deklara-cijo sofijske vlade o nevtiralno-sti, zaeno pa je obvestil to vla-da, da mora sprejeti ameriške in britske pogoje in kapitulirati. Radio Sofija je naznanil, da je evakuacija bolgarskih čet iz ju-goslovanskih in grških pokrajin v teku.

Med bolgarskimi emisarji, ki se pogajajo z zavezniki glede sklenitve premirja, je zunanji mi-nister Parvan Draganov. On je bil znan kot prijatelj in za-pužnik kralja Borisa. Draganov je bil bolgarski poslanik na Du-naju in v Berlinu. Mušanov je liberalen in bil je vodja bolgar-ske demokratske stranke.

London, 30. avg.—Hitler je iz-silil resignacijo ogrske vlade pre-mierja Doemeja Sztojaja in for-miranje lutskega vojaškega režima. Admiral Nicholas Hor-thy, ogrski regent, je imenoval generala Geza Lakatosa za pre-dsednika nove vlade.

Poročilo pravi, da nemške čete odhajajo iz Bolgarije na Ogr-sko in da bodo vržene v boj pro-ti Rusom, ki so že prekorčili rumunsko mejo in udrele v ogr-sko Transilvanijo.

Vlada premierja Sztojaja je bila formirana v marcu tega leta, ko so nemške čete okupirale Ogrsko. Sztojaj je bil prej ogr-ski poslanik v Berlinu. Kakor hitro je prevzel predsedništvo vlade, je odredil persekucije ži-dov.

Nepotrjeno poročilo iz Anka-re, Turčija, pravi, da so ogrski diplomate v Bernu, Svica, do-bili navodila, naj prosijo zavez-nike za sklenitev premirja.

Nemške čete so okupirale Slo-vakijo zaradi aktivnosti geril-cev. To je razkril general Fer-dinand Catloš, poveljnik slova-ške oborožene sile, v svojem go-voru po radiu. Slovakija je raz-glasila obsedno stanje 12. avgu-sta.

Stockholm, Švedska, 30. avg.—Tu prevladuje mnenje, da sku-ša maršal Mannerheim, pred-sednik finske republike, obnovi-ti pogajanja z Rusijo glede skle-nitve premirja. Njegova vlada je že poslala zadevno prošnjo Moskvi.

Juho Paasikivi, finski mirovni odposlanec, je bil pozvan v Hel-sinki. Poročila iz zanesljivih vi-rov trdijo, da bo imenovan za člana kabineta in poslan v Moskvo kot načelnik misije, ki se bo pogajala za sklenitev pre-mirja z Rusijo.

Amnestija za Poljake v Rusiji

London, 30. avg.—Radio Moskva je pozval špansko ljudstvo, naj strmoglavijo fašistični režim generala Franca in pretrga zve-zo z nacijsko Nemčijo. Ako bo to storilo, bo dobilo sedež v zbo-ru demokratičnih in svobodoljubnih narodov.

Brownell svari pred komunizmom

Tekma med Dewey-jem in Hillmanom

Chicago, 30. avgusta.—Herbert Brownell, načelnik osrednjega odbora republikanske stranke, je dospel sem z vrečo starih politi-čnih zvijač. Takoj po prihodu je imel razgovor s časnikarji.

Brownell je skušal utvariti vtis, da komunisti tvorijo naj-večjo nevarnost v Ameriki. Namignil je, da odbor za politično akcijo Kongresa industrijskih organizacij, čigar načelnik je Sidney Hillman, predsednik uni-je Amalgamated Clothing Work-ers, skuša s pomočjo Browderja in drugih komunistov priti v Belo hišo skozi zadnja vrata. Tekma je med governerjem De-weyjem, predsedniškim kandi-datom republikanske stranke, Hillmanom in Browderjem.

Načelnik osrednjega odbora republikanske stranke ni infor-miral časnikarjev, katera stran-ka je nominirala Browderja ali Hillmana za predsedniškega kan-didata. Dejstvo, da je demokra-tska stranka nominirala Roose-volta, je prezrl.

"Manevri političnega odbora CIO so resna stvar," je rekel Brownell. "Ti so v bistvu glavno vprašanje v tej volilni kampa-nji. Mi odločno protestiramo proti aktivnostim tega odbora. Strinjamo se s člani onih uni-j CIO, ki so se uprli plačevanju prispevkov na sklad tega odbora za financiranje volilne kampa-nje."

Brownell je dalje rekel, da bo Dewey vztrajal pri zahtevi, da mora dobiti toliko časa za radijske govore v volilni kampanji kot predsednik Roosevelt.

Bojazen pred pora-zom v Nemčiji

General Dittmar pri-znal kritično situacijo

London, 30. avgusta.—General Kurt Dittmar, nemški radijski komentator, je priznal kritičen položaj nemških armad na fron-tah, obenem pa je namignil, da bo Nemčija ustavila bojevanje, če bodo zavezniški revidirali voj-ne cilje.

General je priznal, da nemška sila v Franciji dobiva težke udar-ce in izjavil, da ga razplet do-godkov v Rumuniji vznemirja. Kljub temu bo Nemčija vztraja-la v borbi, "dokler sovražnik ne zavzre vojničev. Porazi na frontah niso vplivali na odloč-nost nemškega ljudstva za nade-ljevanje borbe."

Dittmar je dalje rekel, "ako ne bi bilo volje za nadaljevanje borbe, bi bil položaj drugačen. Svet bi moral priznati življen-ske pravice velikemu, pridnega in sposobnega naroda. Če bi bil priznal te pravice, ne bi bilo se-danje vojne. Vprašanje je zdaj samoohranitve ali uničenja. Nemčija mora nadaljevati borbo za svoj obstanek."

Moskva zahteva odstranitev španskega diktatorja

London, 30. avg.—Radio Moskva je pozval špansko ljudstvo, naj strmoglavijo fašistični režim generala Franca in pretrga zve-zo z nacijsko Nemčijo. Ako bo to storilo, bo dobilo sedež v zbo-ru demokratičnih in svobodoljubnih narodov.

Naročnina za Zdržiene drive (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inosestavo \$6.00. Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nanarodnih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (August 31, 1944), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Brihtna sugestija!

Kongres sedaj razpravlja o zakonskem osnutku (teh je več), na kak način se naj vlada iznebi za okrog sto milijard dolarjev vrednosti raznega blaga, ki ga je nabavila za oborožene sile in ki ji bo po vojni ostalo na rok. V tej vsoti je zapodena tudi vrednost vojni tovarn in osem milijonov akrov zemlje.

Tako veličanska množina vsakovrstnega blaga in potrebščin, vse od živank do največjih strojev, raznega živeža, obleke in obutve in tisočih drugih stvari, je res kompliciran problem, kako vse to spraviti na trg tako, da bo vlada na eni strani dobila primerno ceno, drugič, da ne pride do dialokacije industrij in tretjič, da te ogromne zaloge ne pridejo v roke špekulantom—kot so po zadnji vojni—ki bi kovali težke milijone ali milijarde profita na račun vlade in ljudstva.

Pred kongresni odsek je oni dan prišel z najbolj brihtno idejo newyorški župan La Guardia (pravijo mu tudi "Little Flower" "Mala Rožica"), ki je sugestiral z vso resnostjo in vehemenco, naj vlada absolutno uniči vse ogromne zaloge konsumnega blaga, ki ji bodo ostale na rok. Vrednost vsega tega blaga, ki bi ga "Mala Rožica" iz New Yorka "zdumala" v morje ali na kak drug način uničila, se ceni do 50 milijard dolarjev.

Rekli boste, da more le kak norec kaj takega sugestirati—cinično uničiti nekaj, kar predstavlja tako ogromno premoženje in katerih dobrin toliko primanjkuje v tej deželi, še bolj pa širom sveta. Ampak La Guardia ni norec—"Mala Rožica" je le zelo omejena, toda nič bolj kot je bil omejen Hoover, ali pa "new deal", ki je na podlagi Hooverjeve teorije na debelo uničeval živila in plačeval za uničenje civil in živine zato, da te stvari ne pridejo na trg in še bolj znižajo cene farmerskim pridelkom. Vse to v času, ko je polovica dežele stradala in iskala bornega zavetišča v—Hoovervillih, druga polovica pa je premišljala o samomoru.

Ta sugestija "Male Rožice" tudi ni nič bolj cinična ali bedasta kot je cinično in bedasto človeštvo, ki posveča vse svoje zmognosti, sredstva in energije iznajdbam in produkciji najbolj učinkovitih morilnih in destruktivskih strojev zato, da se lahko—kolje med seboj, da dežela deželi lahko uničuje mesta in vasi, polja in gozdove in naravne zaklade.

Ta sugestija "Male Rožice" ni nič bolj cinična in bedasta kot je ciničen in bedast ves militarizem, ki le žre narodno bogastvo, napravlja iz mladih fantov strumne gosjake, opaja narode z nacionalizmom in obilivizmom ter išče "poslanstva" svoje dežele v imperializmu in obilivizmu sveta s človeško—in živalsko—krvjo.

Ta sugestija "Male Rožice" tudi ni nič bolj cinična in bedasta kot je cinično in bedasto kapitalistično gospodarstvo, ki omejuje produkcijo zato, da lahko vzdržuje, čim višje cene (profite), ki zapira tovarne zato, ker "ni trga", oziroma preveč delavskih in farmerskih družin s preizpiko kupno silo; dalje, ki išče rešitve brezposelnosti in novih profitov v pogonjati deželi v vojno, ali ki se s fašizmom hoče rešiti pred—"boljševizmom".

Lahko bi našli še veliko drugih ciničnih in bedastih, toda realnih primerov v zagovor "Male Rožice" iz New Yorka, ampak naj povemo, zakaj je La Guardia podal to brihtno idejo pred senatorji in kongresniki.

Njegov argument je bil, ako vlada vrže vso to ogromno količino preostalega vojnega blaga in potrebščin na trg, bo s tem le povzročila veliko brezposelnost. Dejal je, ako se to zgodi, bodo mnoge industrije paralizirane za dolgo dobo in tisoče tovarn bo ostalo zaprtih do petih let po vojni.

Newyorškega župana torej skrbi velika brezposelnost, ki se zopet obeta po tej vojni. In obeta se še veliko večja brezposelnost kot je bila pred vojno, ko je bilo v avgustu leta 1939 še vedno več kot deset milijonov brezposelnih v tej deželi, ko je bilo v novembru 1941, ko se je dežela že mrzlično oboroževala do zob na vsej cti, še vedno 3,900,000 delavcev brez dela.

In po tej vojni se obeta še veliko večja brezposelnost—pod sedanjim kapitalističnim sistemom—zapravite si to: pod kapitalizmom! Oni dan je rekel Chester Bowles, načelnik OPA, ako ostane produkcija po vojni na isti višini kot je bila leta 1940—na najvišji točki v mirnem času v vsej zgodovini dežele—tedaj bo še vedno ostalo brez dela nič manj kot 19,500,000 delavcev, ali skoraj dvakrat toliko kot jih je bilo pod "new dealom" pred vojno.

Torej ni nič čudnega, če newyorškega župana skrbi brezposelnost. Ampak ker se mož ne mra okleniti novih socialno-gospodarskih idej, ni edini nudi izhod iz te kapitalistične dileme ali precepta, zato pa prihaja na dan s takimi sugestijami za enostavno uničenje dobrin v vrednost 50 do 60 milijard dolarjev.

V resnici bi bila prav tako "pametna" in "modra" sugestija, da se mora svet kar naprej klati in uničevati: da mora sedanja totalna vojna trajati v nedogledno dobo, neprestano iz generacije v generacijo. Za popolno ali maksimalno uposlenost pod kapitalizmom ni boljšega leka, ni boljšega programa ali zdravila kot je neprenehna totalna svetovna vojna. Kapitalizem se more ubraniti veliki brezposelnosti le pod tem pogojem.

Kdor je torej za kapitalizem, za kapitalistične stranke in za kapitalistične kandidate, se mora sprijazniti tudi z masno brezposelnostjo, najbrže z dvakrat tako veliko kot je bila pred vojno. In sprijazniti se mora tudi z novo svetovno vojno, še mnogo bolj uničevalno, barbarsko in krvavo od sedanje. Se več: kdor je za kapitalizem, se mora sprijazniti ne samo z veliko masno brezposelnostjo in z novim svetovnim klanjem v dogledni bodočnosti, marveč tudi s fašizmom, kajti tega bruha iz sebe velika brezposelnost, sploh bolna človeška družba.

Izhod bi morda bil tudi v filozofiji "Male Rožice," toda k njej se bomo drugič vrnili.

Glasovi iz naselbin

KONVENCIJA IN SHOD SANSa

Cleveland, Ohio.—Kakor je že slovenski javnosti znano, se bo pričela prva konvencija Slovenskega ameriškega narodnega sveta v soboto 2. septembra v Clevelandu, O. Pričetek je ob deveti uri zjutraj v avditoriju Slovenskega narodnega doma na St. Clair ave. Zborovalo se bo dva ali tri dni. Ob tej priliki se bo vršil tudi velik shod, ki ga prireja podružnica št. 39 in 48 SANSa. Shod se bo vršil v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd., in sicer v soboto zvečer ob osmi uri.

Shod bo brez dvoma zelo zanimiv, kajti na njem bodo nastopili dobri govorniki, kot so Etbin Kristan, Louis Adamič, rev. Miletič, Mirko Kuhel in drugi. Poyabili smo tudi dva govornika in starega kraja, toda do sedaj še nismo dobili odziva. V primeru, da prideta, se bo shod vršil v Narodnem domu na St. Clair ave. Če pride do tega, bo pravočasno naznanjeno v časopisih.

Na shod vabimo vse, ne oziroma se na prepričanje. Pridite, boste slišali vse plati zvona. Tako boste lahko sami presodili, kdo ima prav in kdo nima. Vstopnina je prosta. Odbor je že pridno na delu, da preskrbi vse, kar je potrebno. Imeli bomo tudi nekaj prigrizka in pijače. A opozorjam, da pridete na shod pravočasno, pridite rajši prej kot pozneje. Pregovor pravi, kdor prej pride, prej melje. Torej, na svidenje!

Anton Jankovič.

SLOVENSKI UJETNIKI SE ZAHVALJUJEJO

Fort Meade, Md.—Naša želja je, da se zahvalimo slovenskim rojakom iz Johnstowna, Pa., ki so nas nepričakovano obiskali v tem taborišču. Obiskali so nas v nedeljo 20. avgusta. In sicer sledeči: Frank in Angela Fiket, Elsie Snyder, John in Jennie Stussek, Josephine in Mary Stussek in Sgt. John Stussek, kateri se nahaja tu v vojaški službi. Nam bo njih obisk ostal vedno v globokem spominu, zato se jim ponovno najlepše zahvaljujemo. To je bil naš najlepši dan, odkar živimo v Ameriki, rešeni izpod fašistične pte.

Hitro nam je poteklo popoldne v veseli družbi, potem pa so se morali posloviti od nas, kajti imeli so še dolgo pot do doma. Kljub temu, da se nismo še nikoli prej videli, je naš razgovor potekal v tako prijateljskem duhu, kakor da bi bili vsi člani ene družine. S seboj so imeli tudi fotografski aparat in smo se fotografirali v raznih pozah.

Ni bilo nam lahko ločiti se od tako prijazne družbe. Da bi nam bila sreča mila in da bi pogosto srečali tako prijzne ljudi. S Sgt. Stuskom smo postali veliki prijatelji. On nas večkrat obišče.

V tem kraju se gotovo nahaja več ameriških slovenskih vojakov, toda se ne poznamo in ne vemo drug za drugega. Sedaj imamo svobodo in lahko obiskujemo drug drugega. Do sedaj

nam ni bila sreča mila velikokrat, kajti smo se samo nekajkrat srečali z ameriški slovenskimi vojniki.

Odkar smo v Ameriki, se imamo jako dobro. Naši cenjeni obiskovalci so nas vprašali, kako se nam godi. Z veseljem smo jim povedali, da prav dobro. Poprej niso verjeli, da Amerika tako dobro postopa z ujetniki, a sedaj, ko so slišali zatrdilo iz naših ust, so bili zelo veseli in rekli: "Do sedaj smo ljubili Ameriko, sedaj jo bomo pa še bolj."

Se daleč se nismo nadejali, da bodo z nami ameriške vojaške oblasti tako dobro postopale. Gotovo, da smo Ameriki zelo hvaležni. Seveda, Slovenci smo tu v vrstah z ostalimi vojnimi ujetniki, lahko rečemo po nedolžnem, kajti mi smo bili v srečnem in v veseljem pozdravljeni za vezniške zmage. Toda fašisti so nas pahili v italijanske uniforme in v internacijo. To je vzrok, da sedaj tu v ujetništvu zelo težko živimo skupno z italijanskimi ujetniki, zlasti pa nas boli, ker smo oddeljeni kot italijanski ujetniki. To so naši obiskovalci dobro razumeli.

Na koncu se še enkrat najlepše zahvaljujemo našim obiskovalcem in pozdravljamo ameriške Slovence po vsej Ameriki.

Filip Breclj, rojen v Šturjah, Josip Gruđen iz Nabržin pri Trstu, Anton Magajna. Dolenji Britof, Čmil Jerič iz Trsta, Josip Poldrugo iz Sv. Nedelje, Jurčina iz Pole.

PRIPOROČILO KONVENCIJI SANSa

Elizabeth. N. Y.—Želim in priporočam delegaciji prve konvencije Slovenskega ameriškega narodnega sveta, ki se bo vršila 2. in 3. septembra v Clevelandu, da razpravlja in napravi kakšen sklep glede primorskega vprašanja. Priporočam, da bi osvojili sklep, da bi se dalo tiskati številne tiskovine z zemljevidom Primorske, Goriške in Istrije ter razkrinkalo, kaj vse so počenjali Italijani s primorskimi rojaki.

Na vsak način je potrebno, da svet izve, kako so naše ljudi, zlasti izobraženci kot so učitelji, dijaki, profesorji in druge, Mussolinijevi Italijani izganjali iz Trsta in drugih mest Primorske ter jih pozaprlj v koncentracijska taborišča, a na njih mesta so pa pošiljali Italijane.

Italijani niso nič manjši barbari, mislim Italijanske fašiste, kot so nacisti. Danes hoče pa časopisje napraviti iz fašistov, kot so Badoglio in drugi, za demokrate.

Rad bi videl, da bi se ustanovil poseben fond, v katerega bi zbrali primerno vsoto, katero bi potem razdelili med one uboge študente, ki so po krivdi italijanskih, nemških in madžarskih fašistov izgubili vse in bili pahjeni v bedo in pomanjkanje. Lepo bi bilo od nas, če bi nudili tudi pomoč učiteljem in učiteljicam, kateri so zgubili vse razen svojega življenja in se da-

nes junaško bojujejo v svobodilni vojski za svobodno Slovenijo v federativni demokratični Jugoslaviji.

Ako lahko Italijani pošiljajo denar v staro domovino, tedaj mislim, da mi ne more nihče braniti, ako darujem za uboge slovenske študente, kateri se bore ves čas na zavezniški strani.

Prosim, darujmo vsak najmanj \$2 za uboge šolske otroke. Pozdrav čitateljem Prosvete.

Andrew Sprogar.

VSI NA SHOD

Cleveland, O.—Vabim Slovence in Slovenke iz Clevelanda in okolice, da v soboto zvečer gotovo posetijo veliki shod, ki ga je aranzirala podružnica šte. 48 SANSa. Shod se bo vršil v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. Na shodu bodo nastopili dobri govorniki, poleg tega pa bo tudi podanih nekaj lepih pevskih in glasbenih točk.

Pridite v velikem številu. Na shodu boste tudi imeli priliko srečati mnoge delegate, ki se bodo tedaj nahajali v Clevelandu na konvenciji Slovenskega ameriškega narodnega sveta. V Slovenski delavski dom se lahko pripeljate s St. Clair-Collinwood-Euclid Beach polučino. Izstopite na Waterloo rd. in East 156. cesti. Pojdite 300 čevljev nazaj, pa ste na mestu.

Frank Barbič.

MALO ŽIVLJENJEPIJA

Walsenburg, Colo.—Dopisi iz življenja preteklih dni so navadno zelo zanimivi; vsak pove o svoji o svojih doživljajih, o rojstnem kraju itd.

Nekateri me še vedno vprašujejo od kje sem doma in o drugih stvareh, zato sem se namenil, da malo opišem kraj, kjer sem se rodil in druge doživljaje.

Kraševce nekateri zelo radi zapostavljajo. Če jim poveš, da si doma s Krasa, kar zavrešče. Toda jaz nisem vedel, da sem Kraševce, dokler nisem prišel v Ameriko. Rodil sem se v Baču, to je v bližini gradu Kalca, kjer je pisal pesmi pesnik Vilhar. Grad Kalca ima št. 1 v naši vasi. (Več o gradu Kalcu in okolici pozneje). Kaj sem torej jaz? Najprvo sem Bačan, drugič Novčanec, tretjič Kraševce, četrtič Potranjec, petič Kranjec, šestič Slovenec, sedmič Avstrijec, osmič Italijan (ko sem prišel v Ameriko, sem bil italijanski državljani), devetič Amerikanec. Ko sem prišel v Ameriko, sem poskušal razložiti, da nisem Italijan in da ne maram biti, ampak sem Slovenec, toda me niso razumeli, kaj pravzaprav hočem. (To je bilo tedaj, ko sem dobil državljski papir). Torej, še danes ne vem, kaj sem. Naša vas je podružnica županstva in župnije v Knežaku, kjer so navadno vladali klerikalci, dočim smo v Baču imeli liberalnega župana, čeravno samo po imenu. Imeli smo tudi vaške moše. Ali so kdaj zborovali ali ne, mi ni znano. Ako bi, bi najbrže kaj dobrega in koristnega storili za našo vas, ki je tedaj štela 200 hiš.

Najprvo se bom dotaknil vaških študentev. Naši vaški možje najbrže niso videli potrebe večjih študentev. Imeli smo dva študenta, novega in starega. Oba sta bila plitka, največ deset do dvajset stopnjic globoka. Po zimi in ob normalnem vremenu smo imeli zadosti vode, kakor hitro pa je bila suša, sta bila tudi študenta suha. Ako bi študenta poglobili, bi imeli vedno dovolj vode, toda govorili so, da so se vaščani na spodnji strani vasi bali, da bi jih voda zalila, če bi ju poglobili. Koliko je resnice na tem, ne vem, vem pa, da ne bi poglobitev nikomur škodovala, temveč vsem samo koristila.

Naša vas je bila razdeljena na tri strani. Vaščane iz spodnje strani smo imenovali "zdušenci," iz zgornje "zguranci," glavno ulico pa rep, kakor jo je imenoval Jože iz Clevelanda, ko sem ga vprašal, katera je glavna ulica v Baču.

Kakor sem že omenil, vaščani z vaškimi možmi in županom na čelu, se niso potrudili, da bi poglobili študente in so raje vozili vodo od drugod, kadar je nastala suša. Pri nas smo imeli svoj vodnjak, zato nas ni skrbelo gledi vodo. Tem dobrih in marljivim gospodarjem je manjkalo izobrazbe, kajti drugače ne bi vozili vodo od daleč, temveč poglobili študente.

Unija strojnikov (ADF) je pogodila dobro skemo, ko je izbrala skupino lepih unionistkin in jih poslala v akcijo, da pridobe v organizacijo slehernega delavca v veliki letalski tovarni Lockheed Corp. v Los Angelesu.

V Baču smo imeli lepo cerkev sv. Ane, kateri pa so v času zadnje svetovne vojne pobrali vse zvonove. Tedaj, ko sem šel od doma, sv. Ana še vedno ni imela zvonov, dasiravno je bila naša vas na prilično dobrem stališču. Razumljivo je, da je gospod župnik bolj potreboval denar kot pa sv. Ana zvonove!

Vsaka vas ima svoje navade in tradicije, ki jih sprejema rod za rod. Tako je bilo tudi pri nas. Dva glavna dneva za veseljačenje in zabavo sta bila pust in praznik sv. Ane, to je na nedeljo po 26. juliju. Na ta dan so fantje tudi plačevali fantovščino, kajti pri nas se ni nobenega smatralo za fanta, dokler ni plačal fantovščine. Seveda, fantje so tudi pri nas včasih komu pretipali košči, posebno ako je kdo iz sosednjih vasi prišel zahajati k domačim dekletom.

Naše kmetije niso bile posebno bogate, največ zaslužka pa je do našal les. V naši vasi smo imeli dve parni žagi. Ena je bila velika in moderna, a druga pa bolj majhna, ki pa je pozneje pogorela. Tu so delali tudi delavci iz drugih vasi, posebno tisti, ki so vozili les na postajo, v St. Peter ali Trnovo.

Da smo se razgubili po svetu, je vzrok, ker so družine štele po deset, dvanaest ali štirinajst članov, poleg tega pa še stari očetje in stare matere.

Grad Kalca je poznan med Slovenci, Rajti tam se je rodil pesnik Miroslav Vilhar. Stoji ob obronku malega griča. Okolice okrog gradu je resnično lepa. Od gradu proti Zagorju pelje krasen lipov drevored. Ko so razprodajali graščino, so kmetje iz Bača pokupili razdeljene parcele. K gradu Kalcu je mladina hodila na sprehode. V stolpu gradu je bila velika okrogla dvorana, kjer se je marsikateri zaljubljeni parček prvič zavrtel ob godbi piščalke. Tam se je mladina shajala ob nedeljah popoldne. Prišli so večkrat tudi iz sosednjih vasi.

V Knežaku je bila župnija ali fara, v katero so spadali Knežak, Bač, Juršice in Koritnice. V Knežaku je bilo tudi županstvo, katero pa je bilo pod kontrolo župnika. Kako se je v času zadnje svetovne vojne delila podpora in odmerki živili, si lahko vsak misli. Klerikalci so imeli vse v rokah.

Tega dogodka ne bom nikoli pozabil. Ko sem se pripravil, da odpotujem v Ameriko s trebuhom za kruhom, sem moral v župnišče po krstni list. Mož, kateri me je tudi krstil, me je najprej prijazno sprejel, nato pa sva šla v njegov urad. Reče mi nato naj sedem in me vpraša po kaj sem prišel. Ko mu povem, mi pa začne brati levite, češ, da sem bil dolgo časa pobožen in vzoren mladenič, zadnje čase pa sem prišel zahajati v slabo tovaršijo. Seveda je vse vedel, kajti iz nas je skozi linijo v spovednici vse iztegnil in poznal vsakega posebej. Mesec poprej sem bil pri spovedi, a on mi ni hotel dati odveze, češ, da imam prevelike grehe. On je smatral za velik greh, ker sem včasih plesal ali pa šel malo na sprehod s kakim dekletom. Seveda, bil sem bedak in sem mu pri spovedi vse povedal, kar me je vprašal. Ko mi tako bere levite, mi je bilo kmalu zadosti; vstanem se in mu rečem, da sem prišel po krstni list in

ako mi ga hoče dati, je prav, ako pa ne, pa takoj grem. Odpremi vrata in grem. Ako je bil zaradi tega potem hud, ne vem, kajti po krstni list nisem šel več, temveč je šel ponj občinski tajnik, kateri ni vedel, ali bi se ježil name ali smejal, ker sem ga tako potegnil.

V Ameriko sem se napravil na hitro in brez vednosti staršev. Povedal sem jim samo nekaj dni, preden sem odšel. Malo so se jezili, a ne preveč, kajti vedeli so, da nisem preveč pobožen (oni so dejali, da sem izprijen), ter privolili in mi dali potreben denar. In tako sem zapustil svojo rojstno vas z obljubo, da se kmalu povrnem, kar pa še v sanjah nisem mislil.

Ko smo se vkrcali na ladjo v Trstu, nas je bila lepa družba Slovencev. Povečini so bili iz Julijske Krajine ter nekaj Tirolcev in obmejnih Italijanov. Vozili smo se 38 dni in v tem času se je marsikaj primerilo. Plesali smo, peli in pijačevali. Tudi brez tepeža ni bilo. Zaradi tega smo se bali, da nas bodo poslali nazaj, odkoder smo prišli. V New Yorku smo se razšli in se odpeljali v razne kraje Združenih držav. Najdalje smo se peljali oni (pet po številu), ki smo šli v Trinidad, Colo., ter eden izmed nas, ki se je naselil v Ratonu, New Mexico. Na svoj cilj smo prišli lačni, kajti tista jedila, ki smo jih dobili v New Yorku, so kmalu pošla.

Pozdrav vsem čitateljem Prosvete.

Edward Tomič.

PRISPEVKI ZA JPO IN SANS

Nokomis, Ill.—Naše društvo št. 209 SNPJ se je zavezlo in izvolilo dva člana, da sta šla nabirati prispevke za SANS in pomožno akcijo od hiše do hiše. Nabrala sta lepo vsoto, in sicer \$35.75. To vsoto smo razdelili na dva kraja. Večji del vsote, \$25.75, pošiljamo za JPO-SS, \$10 pa za SANS.

Prispevke sta od hiše do hiše nabirala Jacob Goznikar in Mary Pechnik, za kar jima gre vse priznanje.

Po \$2 sta darovala Jacob Janesh in Paul Obregar; po \$1.50 Louis Cirar; \$1.25 Ignaz Pechnik; po \$1 pa sledeči: Mrs. Montag, George Grabovac, Jeronim Leskovšek, Anton Berger, Mrs. Anna Sabot, Jacob Goznikar, Paul Blazich, Frank Stražar, Joseph Porenta, Steve Milavec, Jerry Kosmach, Louis Meheve, Lucas Hribar, John Zupanci, Anton Stolske, Oswald Lucimic, Matt Stimac, Valentine Blatnik, George Janzekovich in John Dezela; 75 centov Joseph Hauptman; po 50 centov pa sledeči: Valentin Cirar, Steve Dasovich, A. Napote, M. Bolte, Tony Jersich, Mrs. Bellintini, Mary Obregar, Cola Case, Antonia Rak, Leopold Kolenc, Louis Zugmister, Mary Ovca, Louis Kocovar, po 25 centov sledeči: Jean Middleton, John Jachino, B. B. Vermetti, John Rak Jr., John Rak Sr., Louis Macek in August Grill.

John Dezela, tajnik.

Dednost v naravi

Leon Detela

Posamezne različice ene in iste živalske ali rastlinske vrste, povzročene po različnih pogojih, pod katerimi so se razvijale, imenujemo modifikacije. V svojih razmotiranjih smo spoznali dolinske in planinske modifikacije regrata in planike, pitane in nepitane modifikacije domačih živali itd. Vse modifikacije se ne ločijo vedno med seboj tako ostro kakor omenjene. Ove v črni, fiziološke, nastale na isti rastlini, regrati, ki rastejo po naših nižinskih travnikih, se med seboj le malo razlikujejo, nikdar pa niso med seboj popolnoma enaki, ker nikdar se nista razvijala dva poedina pod popolnoma enakimi pogoji. Kakor so pripadniki modifikacij ene in iste živalske in rastlinske vrste lahko med seboj različni, vendar imajo vsi nekaj skupnega: vsi so podedovali od svojih staršev eden in isti značilni način odzivanja ali reagiranja na zunanje življenjske pogoje. Če bi bili vsi ti pogoji med rastjo posameznih poedincev popolnoma enaki, bi bili tudi izrasli poedinci med seboj popolnoma enaki.

Vprašali se bomo sedaj: "Kje pa tiči vzrok za značilen način reagiranja na zunanje življenjske pogoje, ali zakaj bi zrasli vsi regrati pod istimi življenjskimi pogoji enaki? Kaj povzroča, da more in mora reagirati le 'posvoje' reagirati na zunanjo temperaturo, vlago, svetlobo, da se more in mora le 'na sebi lasten način' prilagoditi spremenjenim življenjskim razmeram?" Preden si odgovorimo na to vprašanje, si bomo pogledali, kako nastaja vsi regrat in ogromna večina vseh višje razvitih živali in rastlin.

Dolgo je že znano, da niso živa bitja v svoji notranjosti tako zgrajena kakor predmeti mrtve prirode. V kosu stekla ali železa sledi najmanjšemu delu stekla ali železa zopet popolnoma enak delec iste snovi. Ti najmanjši delci snovi, ki dosežajo velikost desetmilijonskega dela milimetra, so razmeščeni vedno na isti način, naj bo kos železa ali stekla težak 1/1000 g ali 1000 ton. Če opazujemo z drobnogledom ali mikroskopom kapljico mleka, vidimo v motni tekočini vse polno po par tisočink milimetra velikih masčobnih kroglic. V motni tekočini so vse vprek pomešani med seboj različni najmanjši delci vode, beljakovin, sladkorja, masti, različnih soli itd., v masčobnih kroglicah pa sledi najmanjšemu delcu masčobe zopet tak delec enake velikosti. V kocki granita, ki ga rabimo za tlakovanje cest, opazimo že s prostim očesom zrna treh različnih rudnin: kremenjaka, žitca in sljude. Če pa preiskujemo natančneje posamezno zrno rudnine, n. pr. kremenjaka, spoznamo, da sledi najmanjšemu delcu kremenjaka zopet enaj najmanjši delec iste snovi. Popolnoma drugače je to pri živih bitjih. Če opazujemo z mikroskopom kateri koli del rastline ali živali, opazimo, da je sestavljen iz majhnih kamric različne, a v večini slučajev več ali manj okrogle oblike, v katerih se nahaja drobna kepica ne-

ke sluzaste, navadno sivkasto barvane snovi. Prvič se opazovali take kamrice ob koncu 17. stoletja v plutovinu, snovi, iz katere izdelujejo zamaške. Ker so po svoji pravilni obliki in pravilni razmeritvi spominjale na satovje čebel, so jih nazvali celice. Pri nas se je zanje bolj udomačil izraz stanice. Z imenom celice so pozneje označevali tudi valjasto, kroglasto, ploščato, zvezdasto, vretenasto in drugače oblikovane kamrice v živalskih in rastlinskih telesih.

Za vsako živo bitje je značilno, da je zgrajeno iz stanic. Vsaka stanica vsebuje kepico sluzaste snovi, ki jo navadno obdaja taka stanična kožica. Prvotno so mislili, da je stanična kožica najvažnejši del stanice. Pozneje so odkrili tudi stanice, ki nimajo staničnih kožic in danes dobro vemo, da je kepica sluzaste snovi v notranjosti stanice njen najvažnejši del. To sluzasto snov imenujemo protoplazma ali s tujim imenom protoplazma.

Protoplazma je živi del stanice, dočim je stanična kožica važna, ker daje vsej stanici trdnost in ji določa obliko in velikost. Povprečno so stanice velike 1/100—1/10 mm, nekatere nekoliko več, druge manj. Na dolžino 1 mm bi torej lahko položili kakih 10—100 takih kamric.

Vsako živo bitje je sestavljeno ali iz ene same stanice, kot n. pr. bakterije, ali pa iz mnogih, dostikrat dvanajst milijard stanic. Vsaka stanica je živo bitje zase in živi svoje lastno življenje. Iz telesnih sokov ali pa iz okolice sprejema vase hrano, ki jo po svojo predeluje. Kar je zanj uporabnega, prebavi, česar ne more prebaviti, izloča iz sebe v telesne sokove ali v okolico.

Vsaka stanica je zelo občutljiva za najrazličnejše vplive, kakor so toplota, svetloba, vlaga, strupi itd., in skuša vedno uravnati svoje delovanje tako, da sebi koristne vplive čim bolj izrablji, pred škodljivimi pa se skuša čim bolj zaščititi. Ob nezadostni hrani začne hirati in propade, ob obilni pa raste in se tudi razmnožuje. V protoplazmi skoraj vseh živih bitjih, izvzeta so nekatera najnižje razvita, kot n. pr. bakterije, opazamo drobn krogičasto neke gostejše snovi, ki je podobno kakor protoplazma sestavljena iz vode, beljakovin, masčob, ogljikovih hidratov (skupine snovi, kateri pristejemo n. pr. sladkorje in mokinškrob), različnih soli itd. To gostejšo živo kroglico v živi protoplazmi imenujemo stanično jedro.

Posebno važna je vloga jedra pri razmnoževanju stanice. Ko je dosegla mlada stanica velikost, ki je za dotično vrsto stanic značilna, se razdeli stanično jedro, navadno na zelo zamotan način, na dva natančno enaka velika jedra. Delitvi staničnega jedra sledi delitev protoplazme, navadno tudi na dva enaka dela. Tako ima sedaj ena sama stanica dve dvojce staničnih jeder, toda samo za nekaj časa. Na novo nastala stanična jedra se začeta namreč kmalu odmikati drugo od drugega na nasprotna konca stanice in med obema deloma

protoplazme se stvori po sredini stanice nova stanična kožica, tako da nastane iz ene same stanice dve, katerih vsaka ima svojo protoplazmo in eno samo stanično jedro. Vsaka na novo nastala stanica sprejema vase hrano in, ko doraste, se lahko zopet deli.

Če se mladi stanici po delitvi ločita druga od druge, nastaja nova enostanična bitja, če pa ostane stanica po delitvi še vedno skupaj, nastaja bitje, ki ima vedno več stanic. Vsaka stanica živi torej svoje lastno življenje. Vsota življenj vseh posameznih stanic telesa je to, kar imenujemo življenje živali ali rastline. Pri enostaničnih bitjih, n. pr. pri bakterijah ali pri praživalih, pa obstoje vse življenje v življenjskih opravilih ene same stanice.

Za nas je predvsem važna, da začne življenje vsakega živega bitja z eno samo stanico. Početna stanica nastane pri vseh bitjih, ki se razmnožujejo spolno, potom združitve dveh stanic, ki se ločita od telesa družičih se staršev; ženske ali jajčne stanice in pa moške ali semenske stanice. Obe spolni stanici se vsaj pri višje razvitih živalih in rastlinah zelo razlikujeta med seboj. Jajčna stanica je navadno negibljiva in neprimerno večja kakor semenska, ker ima v sebi vse polno redilnih snovi za prvi razvoj bodočega bitja. Semenska stanica pa je v primeri z jajčecem zelo majhna in lahko gibljiva, ker ima nalogo, da sama poišče jajčno stanico, da vdele v njo in da se združi z njo, z drugimi besedami, da jo oplodi. Pri človeku n. pr. so jajčeca velika 2—3 desetine mm, dočim dosežajo semenske stanice le velikost 5—6 stotink milimetra. Da bi se oplodnja čim boljše izvršila, se pada na pot na milijone in milijone semenskih stanic, od katerih se združi z jajčno stanico le tista, ki jo doseže prva. Le-ta se zarije v njo in potuje potem počasi proti njene stanici, da se združi z njo. Stanični jedri jajčne in semenske stanice se združita, enako tudi protoplazmi obeh stanic in iz dveh stanic je nastala ena sama: oplodjena jajčna stanica ali zasnova mladega bitja. Za vse semenske stanice pa, ki pridejo za prvo do jajčne, je jajčna stanica nesprejemljiva, ker tvori na svoji površini trdnjavo, katere semenske stanice ne morejo več predreti. Pred oploditvijo se jajčna stanica ni mogla deliti, oplodjena jajčna stanica pa se začne kmalu deliti in po številnih delitvah nastane iz nje novo mlado bitje, ki začne samostojno živeti.

Vsakemu živemu bitju, ki začne svoje življenje z oplodjeno jajčno stanico, morajo biti določene vse razvojne možnosti že v tej sami oplodjeni stanici. In ker je nastajala oplodjena jajčna stanica potom popolne združitve ene očetovske in ene materinske spolne stanice, je jasno, da morajo izvirati njene lastnosti, oziroma, kakor sedaj že vemo, njene zmožnosti deloma od očeta, deloma od matere.

(Dolje prihodnjič.)

V Prosveti so dnevne svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Deulina vdove Mary Rex Thompsonove iz Clevelanda, kateri je uprava svetne socialne zaščite izročila milijonski ček, s čimer je postala milijonski "klient." Ako se ne poroči, bo družinsko penzijo \$56 na mesec za pokojnim možem, ki je bil ubit pri delu, prejela, dokler otroka ne doseže starost 18 let.

Domača fronta

(Office of War Information, Washington, D. C.)

"DOKLER NE PADE ZADNJI STEB"

V naslednjem najdeti najvažnejše dele izjave in navodila ravnatelja za vojno mobilizacijo Jamesa F. Byrnesa, kako preskrbeti potrebne delavske sile za bistveno važne vojne industrije.

"Javnost v tej deželi se vara z mislijo, da je konec vojne neposredno pred nami. Nikdo ne ve, kdaj se bo vojna končala. Mi pa moramo producirati vse dotelj, dokler ne pade zadnji stebel. Pri Cassinu in na obalah Normandije smo se naučili, da moramo ohraniti življenja mnogih naših vojakov, ako so na razpolago zadostne količine artilerije in bomb. Naši častniki na bojiščih zahtevajo radi tega, kot je to njihova pravica zahtevati, da se jim da še večje množice artilerije, bomb in municije.

"Na polju onih maloštevilnih programov, kjer je produkcija zdaj nujno potrebna in obenem kritično pomanjkljiva, zahtevajo dejstva odločnega dela, da nabavimo vojski in mornarici te težke topove in municije, bombe, radarske naprave, tovarne avtomobile, tanke, material za zidanje, plašče in šotore za brze pohode naprej, katere delajo naše oborožene sile na vseh bojiščih sveta.

"Vojške potrebe morajo biti na prvem mestu — nad vsako mislijo, da bi se povečale izdelave civilnih potrebščin. Naš sovražnik se opoteka. Ves je zmeden in kolena mu klekajo. Čas je, da končamo svoje delo. Svojih mož, ki služijo v oboroženih silah, ne smemo pustiti na cedilu.

"Odgovornost za preskrbo zadostnih delavskih moči za naše vojne tovarne je jasna in neoporečna ter pripada občinam. Občine pa morajo zadostiti tej svoji nalogi, ako hočemo biti zmorni, končati vojno brez uvedbe splošnega zakona za delo. Oni izmed nas, ki so doma, morajo ravno tako trdo delati, kot se trdo bore vsi oni, ki so na bojiščih."

MOSTIŠČA TU PRI NAS DOMA

"Bojišča so oddaljena na tisoče milj od nas, toda tudi mi imamo tukaj doma svoja mostišča," je dejal nedavno ravnatelj War Manpower komisije McNutt, govorec o delavskem vprašanju. On je objasnili, da so ta mostišča, na katera misli, bistveno važne vojne tovarne kot li-varne, ladjedelnice, popravilnice in lesna industrija.

Spretnost in mišica ameriških delavcev, je dejal McNutt, so del vojne sile našega naroda — del udarnih čet naših armad in vazije.

McNutt je dejal, da je pomanjkanje delavcev v kritičnih okrajih in v kritičnih industrijah, kjer se je pojavilo v tovarnah težke artilerije, municije, radarskih naprav, tankov, materiala za zidanje, plašče in šotore — nevarnost za državo, v kateri se mora odzvati na dolžnost vsak delavec.

Dolžnost vsakega zdravega moža napram domovini je, da se prostovoljno javi na posel v naj-

težji industrijski fronti, je dodal. Njih sloga je, da izdelujejo žile in mišice za naše vojake.

VOJNA SE NI KONČALA! OSTANITE NA SVOJEM POSLU!

V LADJEDELNICAH PRIMANJkuje 30.000 DELAVCEV

Ralph A. Bard, podtajnik za mornarico, nujno poziva na "delo, podvojeno delo" v ladjedelnicah mornarice in vseh podjetjih, ki delajo za mornarico, ter v pristaniških napravah in zasebnih tovarnah in ladjedelnicah v vsej državi, ki delajo z mornarico. Naznanil je, da primanjkuje 30.000 delavcev v ladjedelnicah, pred vsem na obrežju Tihega oceana.

Bard je zahteval, da vsi mornariški nastavljenici "ostanejo na svojem poslu," neglede na to, da je mnogo govoric o miru in navzile dogodkom v Evropi, ter da tako omogočijo naši mornarici, da "zvali na Japonsce vse nakopičene sile našega brodogradništva in naše produkcije."

Produkcija bitka mornarice se ne bo končala, predno ne bo Japonska popolnoma potolčena, je dejal Bard, tako da bi moralo biti zaposlenih v enem letu ravno toliko delavcev v naši mornariški industriji kot sedaj.

"Mornarica se zanaša na vas — in mi vemo, da je ne boste pustili na cedilu," je Bard zaključil svoj poziv delavcem.

KAMPANJA ZA OBIŠKOVANJE ŠOL JE ZAČELA ŠIROM DEŽELE

Ameriški urad za vzgojo, federalna agencija za varnost in otroški urad pri ameriškem ministrstvu dela, so začeli s podporo War Manpower komisije splošno kampanjo za obiskovanje šol, da bi tako popravili naraščajoče pojemanje vpisovanja v srednje šole (high schools).

Urad za vzgojo in otroški urad sta povabila vse občinske skupine — učitelje, starše, delodajalce, delavske organizacije, politične pravke, dobrodelna društva in mladinske organizacije, ter tudi mladino samo — naj podpira v svojem domačem okraju to šolsko kampanjo, v cilju, da se "dečki in deklice našega naroda vpišejo in ostanejo v svojih srednjih šolah, dokler so v tej starosti, vse dokler ne dokončajo svojih tečajev, bodisi da so ves čas v šoli, bodisi da sledijo dobro sestavljenim programom istočasnega dela in šolanja.

Statistike vpisovanja v srednjih šolah in dela mladine naglašajo veliko potrebo tega organiziranega napora. Omenjeni uradi poudarjajo, da je padlo število vpisanih dijakov od leta 1940, ki je bilo najvišje v pogledu mladine v šolah v vsej zgodovini Amerike, za nič manj kot 1.000.000 dijakov.

POSPEŠENO ZDRAVLJENJE GONOREJE

Zdravniki ameriškega Public Health Service pri federalni agenciji varnosti poročajo, da so zdaj na razpolago pospešene in jako enostavne metode zdravljenja gonoreje s penicilinom,

pri čemer bolnikom ni treba več v bolnice.

Serijski 5 zdravljenj je končana v samo 7 in pol urah. Druga metoda zahteva še eno zdravljenje naslednji dan jutraj. Bolniki morajo biti pri zdravniku v kliniki ali v njegovi ordinaciji le za nekaj minut vsakokrat — torej po petkrat ali šestkrat — kadar dobivajo injekcije penicilina.

Ti dve metodi bosta uporabljene, ako potrebno in umestno nekoliko spremenjeni, povsod tam, kjer čas ali druge okolnosti onemogočajo uporabo normalnega zdravljenja s penicilinom, ki zahteva 12 do 24-urno zdravljenje. Tako bo postalo mogoče, da bo penicilin še na bolj široki bazi uporabljen v okviru državnega programa za pobijanje veneričnih bolezni. Obe novi metodi sta zelo uspešni in odstotek ozdravljenj je skoraj ravno tako visok kot pri normalnem zdravljenju s penicilinom.

RACIONIRANJE OLJA ZA KURJAVO

Urad za administracijo cen je zaustavil izdajanje odmerkov za olje za kurjavo za naslednje potrebe: vroča voda, domača kurjava, domača razsvetljava, in sicer v vseh slučajih, v katerih ima gospodar na razpolago električne naprave za omenjene potrebe. Ta korak je postal nezgibno potreben radi pomanjkanja petroleja in drugih vrst olja za kurjavo. Tam, kjer električne naprave niso primerne, bo odmerek zmanjšan na maksimalno množino, katero je mogoče prihraniti, ako se poslužuje gospodar svojih električnih naprav.

KDO NE DOBI OLJA ZA KURJAVO

Urad za administracijo cen je pooblaštil lokalne War Price & Rationing Boards, da zadrže odmerke za kurjavo z oljem vsem onim, ki oddajo naprave za kurjavo s premogom ali lesom, ali ki bi prodali te naprave brez zadostnega vzroka, le v cilju, da dobe olje za kurjavo.

ZNAMKA ZA SLADKOR ŠT. 33

Sladkorna znamka št. 33 War Ration Book IV stopi v veljavo za nakup pet funtov sladkorja dne 1. septembra 1944, je naznanil urad za kontrolo cen. Kot druge sladkorne znamke, ki so zdaj v veljavi, bo ostala tudi znamka št. 33 veljavna brez omejitev. Znamke, ki so zdaj veljavne za pet funtov, so št. 30, 31 in 32. Sladkorna znamka št. 40 velja za pet funtov sladkorja za kuhanje vse do 28. februarja 1945. Načela OPA je, da stopi v veljavo po ena znamka za sladkor vsaka dva in pol meseca.

POLOŽAJ ZA PAPIR JE SKRAJNO KRITIČEN

Harold Boeschstein, poslovni ravnatelj Forest Products Bureau od urada za vojno produkcijo, je podal izjavo, da popravi in objasni nekatera nesporazumjenja glede položaja za lesno celulozo in papir v Zjed. državah. Naglasuje naslednje točke: 1) papir in "karton" sta danes dvojje izredno kritičnih materij, kljub temu, da je produkcija papirne celuloze močno narasla. 2) vojske sile nimajo nobenih resnih rezerv — v nasprotju s tem, kar trde nekateri krogi. 3) posledica je, da bo morda potrebno nekatere vojske in druge bistveno važne zahteve kriti na ta način, da bodo dobave za civilne potrebe zmanjšane. 4) povečanje produkcije papirja in vseh papirnih proizvodov je nujno potrebna.

HIŠE ZA 5.600.000 VOJNIH DELAVCEV

John B. Blandford Jr., ravnatelj National Housing Agency pravi, da je bilo sezidanih od 1940 sem preko 2.750.000 hiš za pet milijonov 600.000 vojnihih delavcev in njihovih družin. Skoraj vse zgradbe za vojne potrebe so le začasne in bodo po vojni porušene.

Kaj je 2. nemško vojno mornarico?

London. (ONA)—Dobro informirani nevtralni viri trde, da je vrhovni poveljnik nemške mornarice, admiral Doenitz, izdal ukaz, da morajo vse nemške vojne ladje, nastanjene v francoskih lukah od Bresta pa do Bitritza, odpluti iz pristanišč čim se zavezniki čete približajo njihovim bazam, ter se zateči v španska pristanišča ali pa začeti boj z zavezniki in se boriti do zadnjega, to je, dokler se ne potope. Mornariški izvedenci sodijo, da se bodo morale te nemške pomorske sile, ki so že danes jako oslabiljene in v nevarnem položaju, umakniti v trenutku, ko dosežejo zaveznike sile kraje Saumur in Tours v Franciji, ker bo s tem pretrgana še zadnja direktna zveza z zaledjem v Nemčiji in severni Franciji. Zavezniki pomorski izvedenci nočejo povedati, kolike so te nemške pomorske sile. Splošno sodijo poznalci razmer, da velikih pomorskih enot ni v teh pristaniščih. Pač pa se nahajajo številne manjše ladje, od motornih torpednih čolnov pa do najmodernejših torpednih rušilcev, najbrže še vedno v bazah ležečih v Biskajskem zalivu.

Nobenega dvoma ne more biti o tem, da so zavezniki že ukrenili vse potrebno, da prestežejo nemške ladje še predno dosežejo omenjena španska pristanišča kot: San Sebastian, Santander, Bilbao ali Gijon.

Obenem pa sta ameriška in britanska vlada tudi že poskrbeli za to, da bodo nemški pomorščaki in njihove ladje zares internirani, ako bi jim uspelo uiti v Španijo. Zavezniki nikakor nočejo, da bi se ponovilo, kar se je zgodilo z moštvo nemške ladje Graf Spee, ki je po potopitvi svoje ladje imelo možnost, da se vkrcna na druge nemške bojne ladje.

Mogoče je tudi, da bodo nekatere nemške ladje poskusile pobegniti v argentinske in japonske luke. V vsakem slučaju pa bo osvojitve Biskajskega zaliva pomenila konec bitke na Atlantiku. Nemška pomorska grožnja bo s tem dejansko odpravljena, prav kot je bila nemška Luftwaffe po zavzetju Sicilije v Sredozemskem morju izločena kot grožnja za zavezniško plovbo. Nemške podmornice bodo še mogle prežati tu in tam na zavezniške ladje, toda dejansko bo vendar pomorsko poglavje druge nemške svetovne vojne s tem zaključeno.

Tito pozdravlja Združeni odbor

Združeni odbor južnoslovan-skih Amerikancev je prejel od ministra Sava Kosanovića sledeči brzojav:

"Bili smo sedem dni v domovini. Imel sem izvanredna izkustva ali v splošnem je bil to popolni dokaz mojega dosedanjega gledanja. Bil sem toplo sprejet. Raztolmačil sem obširno dobro delo Združenega odbora, kar je bilo sprejeto z velikim zadovoljstvom. Maršal Tito mi je dal za načelnika La Guardia svoj lastni revolver in lepo pismo s sliko. Tito in vsi voditelji pošiljajo celokupnemu odboru pozdrave."

V zvezi z gornjim brzojavom je New York Times z dne 25. avgusta prinesel sledečo vest od Associated Pressa:

"Glavni štab maršala Tita v Jugoslaviji, 24. avgusta. Maršal Tito pošilja svoj revolver, katerega je skozi tri leta borbe v Jugoslaviji nosil s seboj, županu New Yorka, La Guardiji kot izraz svojega spoštovanja."

Dr. Sava Kosanović, minister notranjih del v jugoslovanski vladi, ki je nedavno posetil maršala Tita, nosi ta dar za La Guardia.

Ko je pred kratkim, tekmo svojega bivanja v New Yorku g. Kosanović bil imenovan na sedanje mesto, ga je župan La Guardia naprosil, da izrazi njegovo občudovanje in pram partizanski borbi Titu in narodni osvobodilni vojski.

V znak priznanja dolgega prijateljstva župana za narodno osvobodilno vojsko, maršal Tito pošilja svoj revolver skupno s odgovorom.—ZOJSA.

Bombna letala ameriške bojne mornarice zapuščajo štiri goreče japonske ladje, ki so jih obdelala z bombami v Haba Jima ju na Boninskem otočju 600 milj od Tokia.

MIHAIL ARCIBAŠEV

SANIN

Poslovanil Stano Kralovec

(Nadaljevanje)

Pri bufetu sta Sanin in Ivanov nekoliko pila. "Torej srečno pot!" je žalostno rekel Ivanov. "Priatelj, jaz imam vedno enako pot," se je nasmehnil Sanin; "jaz ne prosim od življenja nič in tudi ne pričakujem od njega nič. Konec pa ni nikoli srečen — starost in smrt, nič drugega!"

Prišla sta na peron in stala na prostem kraju pred vlakom.

"Torej zbogom!"

"Zbogom!"

Za oba se je nehote izšlo tako, da sta se poljubila.

Vlak se je škripaje premaknil.

"Eh, prijatelj! Kako sem te imel rad, kako sem te imel rad!" je nepričakovano zakričal Ivanov. "Ti si bil zame edini pravi človek!"

"In samo ti me še imaš radi!" se je nasmehnil Sanin.

Skočil je na stopnice mimovozečega voza. "Se že peljemo!" je veselo zavpil. "Zbogom!" "Zbogom!"

Hitro so stekli vozovi mimo Ivanova, kakor da bi se nenadoma zmenili, da bodo nekam zbežali. V temi se je zasvetila rdeča svetiljka in še dolgo rdela v temi, kakor da ne bi šla dalje.

Ivanov je gledal za vlakom in je bil žalosten in otožen. Pobito je lezel po mestnih ulicah in gledal njene drobne, revne luči.

"Napil bi se ali kaj?" se je vprašal in blede, suha prikazen dolgega, brezbarvnega življenja je stopila z njim v pivnico.

XVI.

V soparnem in temnem vozu so medlo brlele svetiljke in med zibajočimi se sencami od dima in motnimi lisami od luči so mrgoleti pobiti, razmršeni ljudje.

Sanin je sedel zraven treh kmetov. Ko je vstopil, so se nekaj pogovarjali in eden, ki ga je bilo slabo videti v temi, je dejal:

"Tak praviš, da je slabo?"

"Nič ne bo," je odvrnil z visokim, hrapavim glasom star, okoren kmet poleg Sanina. "Oni gledajo samo zase, za nas ne bodo hoteli obubožati. Govoriti je lahko, ampak kadar pride za kožo, potem ti pa tisti izpije kri, ki je močnejši."

"Kaj pa še vendar čakate?" je vprašal Sanin, ki je takoj razumel, kaj je predmet težkega in zoprnega pogovora.

Starček se je obrnil k njemu in razprostrl roke:

"Kaj pa hočeš napraviti?"

Sanin je vstal in odšel na drug kraj. Že preveč je bil sit teh ljudi, ki so živeli kot živina in ki še do sedaj niso ne sami poginili, ne drugih uničili, ampak vedno životarili svoje živinsko življenje in medlo upali na nekak čudež, ki ga ne bodo učakali in ki so v pričakovanju

nanj pomrli že milijoni in milijoni njim podobnih ljudi.

Bila je noč. Vsi so že spali, samo nasproti Sanina se je malomeščan v dolgi suknji hudobno zmerjal z ženo, ki je boječe molčala in samo krčevito obračala svoje prestrašene oči.

"Le počakaj, mrha, bo že prišel čas, ko ti jih bom pokazal," je sikal meščan kot pohojen gad.

Sanin je že zadrmlal, ko ga je prebudila ženska s svojim boleznim stokom. Meščan je urno opustil roko, toda Sanin je še utegnil videti, kako je on s prsti vrtel ženski prsi.

"Dragi moj, ti si pa živina!" je jezno rekel Sanin.

Meščan je prestrašen molčal, ga plaho gledal z majhnimi, hudobnimi očesi in nekako kazal zobe.

Sanin ga je z gnusom pogledal in odšel ven. Ko je šel skozi vagon, je videl množico ljudi, ki so bili malone zavaljeni drug na drugega. Že se je svitalo in skozi okno je prihajala blede, modrikasta svetloba; pri njej so bili videti obrazi mrtvi, nekake plahe in otožne sence so begale po njih ter jim dajale onemogel in mučniški izraz.

Zunaj je Sanin na vso moč dihal vase sveži, jutranji zrak.

"Zoprna reč je človek!" je Sanin ne mislil, ampak čutil in rad bi takoj vsaj za nekaj časa odšel stran od vseh teh ljudi, od vlaka, od soparnega zraka, doma in ropotanja.

Zarja je že očitno zasijala na obzorju. Zadnje, blede in občutljive nočne sence so brez sledu uhajale nazaj v nočno temo, ki je izginjala daleč v stepi.

Ne da bi se dolgo pomišljal, je stopil Sanin na zadnjo stopnico vagona, zamahnil z roko nad svojim praznim kovčegom in skočil na tla. Ropotanje in z živigom je švignil mimo njegovega vlaka, zemlja mu je skočila izpod nog in Sanin je padel na moker pesek na nasipu. Rdeča, zadnja svetiljka je bila že daleč, ko se je Sanin dvignil in se samemu sebi smehljajal.

"Tudi to je lepo!" je rekel glasno in z užitek s svobodno in glasno zavrisljal.

Široko in prostrano je bilo krog njega. Še zelena, jesenska trava se je razprostirala na vse strani po neskončnem, ravnem polju in tonila v daljnih, jutranjih meglah.

Sanin je lahko dihal in veselih oči zrl v neskončno zemeljsko daljavo. Širokih, krepkih korakov je odhajal vedno dalje in dalje proti svetlemu in veselemu svitu zarje. Ko se je pa prebudila stepla in vzplapolala v svojih zelenih in sinjih daljavah, ko se je odela z neobsežno nebesno kupolo in je naravnost proti njemu vžilo smejoče se, svetlo solnce, je bilo videti, kakor da bi šel Sanin njemu nasproti.

(Konec.)

Po odkritju večje oficirske zarote proti Hitlerju je nemški diktator dal postaviti pred "ljudsko sodišče" več visokih junakov. Na sliki je videti feldmaršala von Witzlebena, ki se je zamenjal pred "sodiščem." Bil je obsojen na smrt z obojenjem, kakor tudi sedem drugih višjih oficirjev. Junkerji so proti Hitlerju začeli kovati zarote že leta 1934, ko so uvideli, da je Nemčija usojena porazu. Dokler je "blitzkrieg" in odrejal največje barbarščine, so mu burno ploskali ...

srepim pogledom in škrbastimi ustmi.

"Kaj bi radi?"

"Ali je gospod ..."

"Ne gospoda in ne gospe ni doma; nikoli jih ni!"

In čuri bi se ropotoma zaprle.

Pozneje so mi povedali, da je bilo res tako, vselej kadar je trepetajoča roka trkala na duri paradiža.

Če bi mu rekel:

"Ti, pridi k meni; jutri je moj god ..."

"Ne morem, ne morem!" bi hitel. "Ne morem nikamor zdoma! Domače ognjišče, svetiljke ... Sploh pa — kaj je god?"

Stara žega, ki ljudem le neprijetne dela ...

Pozneje so mi povedali, da je bilo res tako; vselej, kadar se je koprenje po krivih potih opotekalo v paradiž.

Če bi ju obadva pozdravil na cesti in se jima spoštljivo pridružil:

"Dovolita ..."

"Nikakor ne, prosim, gospod! Tolika ljubeznivost ... pozna se ti, da si truden, počitka potreben ... Tudi moja žena, sirota ..."

In tako dalje, vrag ga vze! Povedali so mi, da je bilo res tako, kadar je vzdihovala za njima trubadurska ljubezen.

Vse to so bile same nespametne misli, blodne podobe, ki so se užigale in so ugašale, kakor se vzdigajo in padajo iskre iz plamena v plamen. Ena sama misel je bila v moji pameti kakor zagoda, tista misel:

"Kako v kajbico, kako v paradiž, v skrivnostni vrt?"

Misel je bila vsa otroška in neumna; ali bila je kakor smrt, ki ne odneha do zadnjega. In bila je kakor človek, ki se utaplja, utopiti neče ter lovi z rokami, da bi zgrabil zrak. V vsem tem blodnem iskanju, v vsej bolesti se je svetil pred mojimi očmi njen smehljaj in je vabil, kakor vabi solnce jetnika.

Ne vem, kakšni so bili, kako sem bil nikoli zaprt. V uradu nikoli nisem dobil ukora. V javnem življenju, tako literarnem kakor političnem, sem bil zmerom navdušen ... ne navdušen, temveč navdan za zmerom napredek. Moje življenje je čisto in belo kakor aristokratska dlan. Če se izprašam svojih grehov, ostaneta prazna papir in spovednica. Svojo ženo ljubim, kakor se spodob; ne preteparam je in ji tudi ne kratim nobenega veselja, ki se strinja z mojim stanovskim ugledom. Svoje otroke vzgajam v versko-nravnem duhu, kakor je zapisano. Tako bi stal lahko pred vsakim sodnikom v življenju in po smrti ves trd in miren kakor skala na Krasu.

Drugače se je zgodilo. Tisti večer se je zasukalo moje življenje, pogledalo je na mračno večerno stran in ni moglo odvrniti oči. Vse, kar je bilo v meni, je izginilo, utopilo se; ostalo mi je komaj še ime. Saj si rekel sam, da je moj obraz mrtvaški in da sem pust in siv. Zjutraj po tistem večeru sem poskušal zbrati svoje misli — kakor da bi segal za kapeljni v plitko vodo.

"Sanje pač niso bile ... Takih črnkastih prismojencev ni v sanjah. Tudi Monne Lise ne ... Zdaj pojdem tja, v kajbico, v skrivnostni vrt ... Kako bi tja, kod drži cesta? To je zdaj poglavito, je vse!"

Takrat se je vzdignilo pred mojim čelom kakor zid. Ne morem ga prodreti z očmi, da bi videl paradiž; ne morem ga preskočiti, da bi planil v večno življenje ali v brezdanjo smrt; kako bi ga izpodkopal s temi nohti? Nikjer ni poti, na vseh štirih straneh je zastražen paradiž ...

Če bi prišel in pozvonil, bi se prikazala med durmi stara služabnica z mozoljastim obrazom,

so minili tisti dnevi. V uradu sem dobil prvi ukor v svojem dolgem, poštenem življenju. Svetnik me je poklical in me je vprašal s takim glasom, kakor da bi me ošvrknil po licu:

"Kako je, gospod Lamut? Ali vam je teta umrla?"

"Kakšna teta?" sem jecjal osupel in neumen. "Nimam tete!"

"Saj ste si bili dovolili čisto samovoljno tridnevno dopust!" Strmel sem, ker nisem vedel prav ničesar o dopustu. Mislim sem ves čas, da sem bil v pisarni, pa sem hodil ne vem kod.

"Ali ste bolni?" je vprašal svetnik in me je pogledal srepo izpod naočnikov.

"Ne ... kako bolan?"

"Torej ste pohajkovali tri dni in tri noči, brez dovoljenja pohajkovali in pijančevali tudi, oči vas razodevajo! Če bi ne bili pametno služili že sedem let ... poberite se v božjem imenu!"

Grob človek je, toda v srcu blag. Ob njegovi pridigi sem izprveidel, da ni v nevarnosti le moja sreča in moje življenje, temveč tudi moj stanovski ugled.

Vse se je zibalo na klini. Zato sem sklenil, da nagnem klino, pa naj pade vse kamorkoli, na to ali na ono stran; vse, življenje, sreča in stanovski ugled.

Ko sem šel tisti večer iz pisarne ter stopil iz veže na ulico, sem ugledal Bennatija skoraj nos ob nos. Odskočil je za korak, nato pa me je zgrabil za roko ter jih je stiskal in stresal po svoji gnusni navadi.

"Ali je mogoče? Ali je mogoče?"

"Pozdravljam!" sem rekel in nisem vedel, kaj bi.

"Tolikokrat sem te videl, hitel za teboj, iskal sem te, pa si izginil kakor megla ... kakor večja v grm!"

"Kje videl?" sem se začudil.

Nato se je začudil sam še bolj, tako da je tlesnil z rokama ter povzdignil oči.

"Kje videl! Ali nisi bil pod mojim oknom vsak večer — pol dne in pol noči! Saj ne vem, če si prihajal nalašč pod moje okno; morda si se tam le izprehajal, ker ti je cesta všeč, dasi nič posebnega ni ta naša cesta in temna je in ozka in tlak je ves razdejan ... To mestno gospodarstvo! Magnatom elektriko, nam petroleje, pa še ta skopo merjen! ... Sploh pa ima vsak človek svoj poseben okus; jaz, na primer, se najraje izprehajam po kolovozih na ljubljanskem polju; včasih običim do gležnjev v blatu. Zakaj bi se ti ne izprehajal po naši cesti? Morda študiraš ljudstva, njega pocestne šege in navade ... ti, ki stojiš takorekoč sredi kulturnega viharja in gledaš z drugačnimi očmi nego mi, ki smo, kako bi rekel, le smeti v domačiji človeštva ... V nedeljo, na primer, sem bil v Jakopičevem paviljonu ... ali si bil že tam?"

Ne vem! sem odgovoril. Ploha me je bila vsega omamila.

"Kako ... ne vem!" se je začudil, skoraj prestrašil. "Tak dogodek, mejnik bi rekel ... pa bi šel človek mimo in bi pozabil ... Ali, prijatelj, ne varaj me! Poznam te, vidim tvoj nasmeh!"

Nisem se bil nasmehnil; njegove besede so mi padale kakor trda toča v obraz, tako da je bil ves leden.

"Mislil si: kaj bi razodeval visoke občutke ljudem, ki stoji takorekoč pod hribom, ko se ti razgleduješ po vesoljnosti? ... Toda vprašam te: čemu bi tudi pohleven črviček ne pogledal v solnce? ... Ko sem bil v paviljonu, sem občutil vso svojo nevrednost. Kakor cestinar v cerkvi ... Se svojemu srcu si nisem upal reči: glej, to je umetnost, je lepota! Kaj veš, cestinar, kaj je lepota! Poklekni in moli! ... Prosim te, prijatelj, nikar me ne zasmehuj! Ti, seveda, stojiš pokonci pred lepoto, kakor pravilnik pred Bogom."

Nenadoma se je čudno spočil

njegov obraz; zagodil je nekako odurno, zlagano, čisto beraško ponižnost.

"Kako bi sodil umetnost, ko si jo gledati komaj upam? Ti pa si učen in moder, stojiš takorekoč sredi kulturnega viharja ... Prijatelj! Jutri bo praznik in ob nedeljah in praznikih, saj veš, se zanimam za umetnost ... stopim v božji hram. Ali bi ne hotel, ali bi se ne ponizal ... ne previsoka je prošnja!"

"Kaj bi rad?" sem vprašal; sam sem čutil, da se mi glas trese od srda in studa.

"Ali bi ne hotel pomagati tem mojim nevednim očem, da bi gledale, kakor se lepota spodobila gledati? ..."

Še preden je vse do kraja zblebetal in zvihral, mi je bilo pri srcu, da bi zavriskal in da bi objel to ostudno črnkasto gozbdalo. Ko sva se poslovila, sem mu tudi jaz krepko in prisrčno stisnil obe roki.

(Dalje prihodnjič.)

Razni mali oglasi

GLASS BLOWERS—STEKLARJI—Izdelovalci laboratorij steklene opreme, ter učenci. Stalno povojno delo, dobri plači, izvrstno delovno stanje. T. M. JOHNSON, 155 E. Superior.

KRZNAR "finisher," dobra plača, stalno delo. ROSNER FURS, 4666 No. Broadway.

POTREBUJEMO SLUŽKINJO—Mali apartman hotel. Plača \$88.78. Prijazno delovno stanje. Ob nedeljah se ne dela. Vprašajte upravitelja—Apartment #100, 6251 Blackstone ave.

DVOJICA—KUHARICA IN HIŠNICA, modern dom blizu Libertyville, 4 v družini. Plača mesečno \$200.00. Kličite Phone Whitehall 7724.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, častilke, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovanskem, češkem, angleškem jeziku in drugih ...

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
... Cene smerno, unifakno delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine in eni naročniki. List Prosveta stane za vsa enaka, za člano ali nečlano \$6.00 za eno leto naročnino. Kna va člani plačajo pet asociatov \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sodaj ni vroka, reči, da je list prodraž za člano SNPJ. List Prosveta je vaje lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo: Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrul, državo in Kanado \$6.00	Za Chicago in okolice je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.30
2 tednika in 7.00	2 tednika in 9.10
3 tednike in 9.00	3 tednike in 11.90
4 tednike in 11.00	4 tednike in 14.70
5 tednikov in 13.00	5 tednikov in 17.50
Za Evropo je \$8.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v plinu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.

2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družina št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga priplajte k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. družina št. _____

3. _____ Čl. družina št. _____

4. _____ Čl. družina št. _____

5. _____ Čl. družina št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

KUHARSKA KNJIGA:

Recipes of All Nations

RECEPTI VSEH NARODOV

NOVA IZDAJA STANE SEDAJ \$3.00

Knjiga je trdo vezana in ima 821 strani

Recepti so napisani v angleškem jeziku; ponekod pa so tudi v jeziku naroda, ki mu je kaka jed posebno v navadi.

Ta knjiga je nekaj posebnega za one, ki se zanimajo za kuhanje in se hočejo v njem čimbolj izvežbati in izpopolniti.

Naročite pri

KNJIGARNI SLOVENIC PUBLISHING CO.

216 West 18th Street

New York 11, N. Y.

ČRTICE

(1911-1919)

IVAN CANKAR

MONA LISA

Prav v tistem trenutku je mož spustil zatvornico svoje besedne povodnji in je vsta čisto brez povoda.

"Nikar ne zameri ... toda glej, moji ženi se pozna, da je zaspala. Če je človek navajen na domače ognjišče ... na skrivnostni vrt ... Zbogom, dragi prijatelj, zbogom! Lahko noči!"

Stisnil in stresel mi je trikrat obedve roki; gospa se je narahlo

poklonila, zelo narahlo. Dolgi fant je šel za njima kakor senca.

Jaz sem bil premagan, na tla pobit, kakor sem že povedal. Nobene pametne misli nisem zalotil tisti večer, ne vso dolgo noč. Gorelo mi je v glavi, bolan sem bil. Kar je plesalo pred mojimi očmi, niso bile ne misli, ne podobe, temveč ose in muhe.

Od zgodnje mladosti sem človek, ki imam načela in se nikoli nisem pehal za ideali. V šoli ni-

Ko so novi ameriški nadbombniki B-29 metali bomba na Jeklarne v Anshanu, Mandžuriji ... To se je zgodilo 29. julija in posledice so vsaj deloma vidne na sliki.